Iceland Liechtenstein Norway **Active citizens** fund

Parajuristul comunitar

Rezultatele proiectului pilot în România

Proiect derulat de:

EXPERT FORUM

TERNI GODI

ANPM

ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ A PARA-JURIȘTILOR DIN MOLDOVA

Fotografie din cadrul conferinței finale a proiectului pilot privind parajuristul comunitar (octombrie 2023)

Autori:
Cezara Grama
Laura Ștefan

Acest document a fost elaborat în cadrul proiectului Creșterea capacității comunităților rome din România prin intermediul parajuriștilor comunitari, implementat de către Expert Forum și finanțat prin Granturile SEE și Norvegiene 2014 – 2021 – Active Citizens Fund România. Opiniile exprimate în acest document aparțin autoarei și nu reflectă neapărat poziția organizațiilor implicate.

CUPRINS

1. **Contextul și relevanța**.....4

1.1 Nevoia**.....4**

1.2 Profilul și rolul parajuristului **.....8**

2. **Metodologia proiectului pilot**.....10

2.1 Selectarea comunităților și identificarea nevoilor de natură juridică a acestora**....10**

2.2 Recrutarea și formarea parajuriștilor **.....11**

2.3 Asistență oferită de parajuriști la firul ierbii **.....14**

3. **Impactul proiectului** 16

3.1 Date statistice**.....16**

4. **Categorii de probleme și studii de caz**.....21

4.1 Obținerea actelor de proprietate și legalizarea proprietății 21

4.2 Obținerea documentelor de stare civilă.....21

4.3 Accesul la locuire 26

5. **Concluzii**.....29

1. Contextul și relevanța

1.1 Nevoia

Comunitățile vulnerabile[1] au nevoie de sprijin la firul ierbii pentru a putea depăși barierele administrative, sociale, economice și politice care le limitează accesul efectiv la drepturi fundamentale garantate prin lege. Conform OECD, patru miliarde de oameni din întreaga lume trăiesc astăzi în afara sistemului juridic, în principal pentru că se confruntă cu sărăcia și nu au suficiente cunoștințe despre drepturile lor și despre instrumentele juridice disponibile pentru a le proteja[2]. Soluția pentru rezolvarea acestei problemele este creșterea capacității oamenilor de a înțelege și de a utiliza legea pentru a-și rezolva problemele, o componentă esențială a accesului la justiție cunoscută sub denumirea de abilitare juridică (***legal empowerment***)[3]**.**

Accesul la justiție înseamnă, în mod tradițional, capacitatea persoanelor fizice și juridice de a căuta și de a obține o soluționare corectă a problemelor juridice folosind o gamă largă de servicii juridice: accesul la informații de natură juridică, consiliere și reprezentare, soluționarea formală prin intermediul instanțelor de drept, mijloace de soluționare alternativă a litigiilor. În practică însă **nu putem vorbi despre acces real la justiție** în lipsa unor mecanisme de abilitarea juridică, fără ele comunitățile vulnerabile nu vor putea să își accese efectiv drepturile. Conform OECD, implementarea unor mecanisme de abilitare juridică este o soluție eficientă pentru a facilita accesul la justiție și a contribui la reducerea sărăciei și dezvoltării inclusive, în special în comunitățile vulnerabile[4]. **Abilitarea juridică presupune ca statele să ia măsurile eminamente concrete pentru a elimina principalele obstacole practice și administrative în calea exercitării**

[1] Persoane care sunt considerate ca aparținând unor grupuri vulnerabile: copii și tineri aflați în perioada de pregătire a reintegrării în societate după o perioadă de protecție specială (inclusiv lipsiți de sprijin parental); persoane vârstnice (singure sau dependente și/sau cu nevoi de îngrijire de lungă durată); persoane cu dizabilități (copii și adulți); persoane cu un nivel scăzut de școlaritate; șomeri de lungă durată; persoane de etnie romă care sunt victime directe sau indirecte ale unor discriminări pe criterii etnice; persoane fără adăpost; persoane lipsite de libertate; persoane liberate, aflate în perioada de reintegrare socială; imigranți aflați în situație de vulnerabilitate; inclusiv solicitanți de azil și străini care au dobândit o formă de protecție internațională în România; persoane consumatoare de droguri etc.).

[2] Open Society Foundations, OECD (2016), Issues brief, Leveraging the SDGs for Inclusive Growth: Delivering Access to Justice for All (https://globalprotectioncluster.org/publications/469/reports/report/oecd-osf-leveraging-sdgs-delivering-access-justice-all-2016)

[3] OECD (2019), Equal Access to Justice for Inclusive Growth: Putting People at the Centre, OECD Publishing, Paris, (https://doi.org/10.1787/597f5b7f-en)

[4] Open Society Foundations, OECD (2016), Issues brief, Leveraging the SDGs for Inclusive Growth: Delivering Access to Justice for All (https://globalprotectioncluster.org/publications/469/reports/report/oecd-osf-leveraging-sdgs-delivering-access-justice-all-2016)

drepturilor fundamentale precum facilitarea accesului la informații privind drepturile și modul de revendicare a acestora și un sistem eficient de asistență juridică care să sprijine cetățenii să își ceară drepturile. Aceste mecanisme de abilitare juridică sunt esențiale pentru facilitarea accesului la drepturi și servicii publice de bază pentru comunitățile vulnerabile.

Deși România are cea mai mare rată a sărăciei de la nivelul UE – 32% comparativ cu media UE de 21,4%[5] - țara nu dispune astăzi de mecanisme eficiente de asistență la firul ierbii care să ajute comunitățile vulnerabile să își acceseze drepturile și să beneficieze de servicii publice esențiale. În 2018, 23,5% din populația României, adică aproximativ 4,6 milioane de persoane, aveau un venit disponibil mai mic de 9002 lei anual[6]. Pentru aceste comunități, sistemul de justiție este scump, deci inaccesibil, și drepturile sunt garantate doar pe hârtie. Problemele care îi afectează cel mai frecvent – obținerea de documente de identitate, accesul la educație și sănătate, beneficii sociale – ajung să fie de nedepășit fără sprijin oferit direct in comunitate.

Nici sistemul de asistență socială nu le este accesibil celor mai multor comunități vulnerabile: 70% din unitățile administrativ teritoriale din România nu au acces la servicii publice de asistență socială. La nivelul anului 2020, doar 873 de servicii publice de asistență social erau acreditate din peste 3181 de UAT-uri la nivel național, adică aproximativ 29% din comunități aveau servicii de asistență sociale acreditate[7]. În plus, acolo unde există, asistenții sociali sunt insuficienți raportat la numărul de beneficiari; conform unui raport realizat de Ministerul Muncii în 2018, numai 17 % din serviciile publice de asistență social respectă raportul de 1 asistent social la 300 de persoane beneficiare[8].

Spre deosebire de abordările convenționale în materie de asistență juridică, care nu numai că sunt mult mai scumpe pentru bugetul public, abilitarea juridică presupune

[5] Eurostat, 2023, Living conditions in Europe - poverty and social exclusion (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_poverty_and_social_exclusion#Key_findings)
[6] Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2022- 2027 (H.G. nr 440/2022) (https://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/minister-2019/strategii-politici-programe/6562-sn-incluziune-sociala-2022-2027)
[7] Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2022- 2027 (H.G. nr 440/2022) (https://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/minister-2019/strategii-politici-programe/6562-sn-incluziune-sociala-2022-2027)
[8] Idem

consolidarea cunoștințelor și a puterii oamenilor de a rezolva ei înșiși problemele. **Abilitarea juridică** ajută la diminuarea cauzelor sărăciei, nu doar la rezolvarea unor simptomelor/efectelor particulare ale acesteia. **Abilitarea juridică** are potențialul de a reduce sărăcia, de a promova statul de drept și de a ajuta oamenii să își exercite drepturile[9].

Parajuristul comunitar oferă membrilor comunității consultații juridice de bază, soluționează conflicte locale care intervin între membrii comunității sau între membrii comunității și autoritățile publice locale și a serviciilor publice deconcentrate, prin folosirea cunoștințelor juridice, dar și a unor abilitați soft precum cea de negociere sau *advocacy.* Republica Moldova și Albania sunt două dintre țările care au implementat cu succes modelul parajuristului comunitar ca formă de abilitare juridică pentru a veni în sprijinul comunităților vulnerabile. În Republica Moldova, parajuristul comunitar face parte din sistemul public de asistență juridică, oferind oamenilor asistență juridică primară, în opoziție cu cea calificată oferită de avocat[10].

Parajuristul comunitar este o formă de abilitare juridică care s-a dovedit eficientă în creșterea capacității comunităților vulnerabile de a-și înțelege drepturile și legislația aplicabilă, oferind astfel sprijin comunităților pentru rezolvarea unor probleme juridice.

În prezent, România nu dispune de un mecanism public similar celui din Republica Moldova prin care comunitățile vulnerabile să aibă acces la asistență juridică de bază cu privire la probleme de natură administrativă și juridică, în mod facil și eficient, la firul ierbii, pentru a putea depăși aceste bariere și pentru a-și valorifica drepturile.

[9] Justice Initiatives – Open Society Justie Initiative, Autumn 2023.
[10] Mai multe despre modelul parajuristului comunitar din Republica Moldova, aici: https://expertforum.ro/parajurist-republica-moldova/

Asociația Expert Forum (EFOR), împreuna cu Asociația Terni Godi și Asociația Națională a Parajuriștilor din Republica Moldova (ANPRM) , a implementat un proiect pilot privind parajuristul comunitar in peste 7 comunități Roma din Romania, în perioada 2021-2023, în încercarea de a pune bazele unui viitor mecanism sustenabil de sprijin pentru comunitățile vulnerabile.

În acest proiect am cartografiat nevoile și problemele juridice cu care se confruntă comunitățile rome din România, pentru a înțelege unde apar disfuncționalitățile și unde sprijinul juridic oferit de parajuriști este cel mai necesar. Experiența pilotării ne-a demonstrat că sprijinul oferit de parajuriști în rezolvarea problemelor de natură juridică este esențial pentru sporirea capacității membrilor comunității de a participa la viața publică și de a-și putea exercita efectiv drepturile, având potențialul de a contribui la îmbunătățirea calității vieții comunităților vulnerabile și a încrederii acestora în instituțiile publice.

Timp de șase (6) luni, cei șapte (7) parajuriști comunitari recrutați au lucrat la firul ierbii pentru a sprijini membrii comunităților în rezolvarea unor probleme de natură juridică. Cele mai multe din aceste probleme nu își găsesc rezolvarea în instanță, ci în afara ei, în relația cu instituțiile publice și decidenții locali și sprijinul oferit de parajuristul comunitar este soluția cea mai eficientă din toate punctele de vedere pentru rezolvarea multor din aceste probleme.

1.2 Profilul și rolul parajuristului

Rolul parajuristul comunitar, astfel cum a fost dezvoltat în țări precum Republica Moldova și Albania, este de a oferi sprijin eficient și ușor accesibil pentru rezolvarea problemelor juridice de bază cu care se confruntă comunitățile vulnerabile.

Activitatea parajuristului contribuie la:

• creșterea gradului de informare a comunităților vulnerabile în privința drepturilor și la creșterea încrederii în sistemul juridic;

• la reducerea volumului de plângeri rezultate din neînțelegerea legii și a procedurilor juridice;

•la buna guvernare și, în perspectivă, la diminuarea sărăciei în comunitățile vulnerabile ca urmare a implicării active a comunităților în identificarea și soluționarea propriilor probleme.

Parajuristul acordă asistență juridică primară membrilor comunității locale. Parajuriștii sunt un sprijin pentru oamenii din comunitățile vulnerabile și îi ajută pe aceștia să își cunoască și să își valorifice drepturile. Ei oferă asistență cetățenilor vulnerabili pentru a încadra corect problema din punct de vedere juridic și pentru a identifica pașii care trebuie luați pentru rezolvarea acesteia în relația cu instituțiile administrației publice, în afara instanței de judecată. De exemplu, parajuristul explică persoanei ce documente sunt necesare pentru obținerea unei pensii pentru pierderea capacității de muncă sau a unui act de stare civilă și apoi sprijină persoana în interacțiunea cu autoritatea publică competentă.

Parajuristul nu practică meseria de avocat și nu reprezintă beneficiarii în acțiuni în instanță, dar poate fi un sprijin pentru beneficiari atunci când problema lor poate fi rezolvată doar în instanță. Practica Republicii Moldova, confirmată de proiectul de pilotare, arată că parajuriștii sunt de fapt un sprijin pentru munca avocaților. Parajuristul

comunitar identifică problema și comunică constant cu beneficiarul, iar atunci când nevoie de reprezentare în instanță, pentru rezolvarea problemei, munca avocatului este mai ușoară prin faptul că parajuristul îi poate pune la dispoziție documentele necesare și un istoric complet al problemei.

Parajuristul comunitar lucrează la firul ierbii și trebuie să aibă o relație de încredere cu membrii comunității unde lucrează. Parajuristul trebuie să poată asculta poveștile și problemele oamenilor cu multă empatie și înțelegere pentru ca membrii comunității să aibă încredere în pașii pe care trebuia să îi parcurgă pentru rezolvarea acestor probleme. Din experiența de implementare, parajuriștii sunt persoane cunoscute de comunitate, lideri informali, care locuiesc în comunitate sau în proximitatea comunității. De multe ori, parajuristul soluționează conflicte locale care intervin între membrii comunității sau între membrii comunității și autoritățile publice locale, prin folosirea cunoștințelor juridice, dar și a unor abilitați soft precum cea de negociere sau *advocacy*.

Activitatea parajuristului în comunitate este astfel un mijloc de sporire a capacității membrilor comunității de a participa la viața publica, de a-și cere drepturile și de a-i determina pe decidenții locali să adopte hotărâri care să le amelioreze calitatea vieții.

2. Metodologia proiectului pilot

Expert Forum a implementat proiectul pilot privind parajuristul comunitar în mai multe comunități rome din România, pornind de la modelele implementate cu succes de Republica Moldova si Albania. Partenerii de proiect au fost Asociația Studenților Romi din București Terni Godi (Asociația Terni Godi) și Asociația Națională a Parajuriștilor din Republica Moldova (ANPRM). Metodologia proiectului pilot a constant în următorii pași:

1. Selectarea comunităților si identificarea nevoilor de natura juridica a acestora
2. Recrutarea parajuristilor
3. Formarea parajuristilor (inițială si continua)
4. Furnizarea de asistenta membrilor comunităților selectare de către parajuriști

2.1 Selectarea comunităților și identificarea nevoilor de natură juridică a acestora

Decizia de a implementa proiectul pilot în mai multe comunități Roma din România a fost bazată pe faptul că datele existente arată că o pondere mai mare a etnicilor romi trăiesc în sărăcie, fără acces la servicii de bază. La nivelul anului 2018, Raportul EU-MIDIS17[11] arată că: *(i)* România se număra printre țările în care 80% dintre romi trăiau sub pragul riscului de sărăcie; *(ii)* un rom din trei trăia într-o locuință fără apă curentă; *(iii)* unul din 10 trăia într-o locuință fără curent electric; *(iv)* un rom din patru și un copil rom din trei trăiau într-o gospodărie în care un membru al familiei a mers la culcare flămând cel puțin o dată în ultima lună. În plus, accesul romilor la servicii publice este limitat pentru că, conform **Strategiei naționale privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020:** *(i)* nu știu cum să acceseze aceste servicii (lipsa de informații cu privire la drepturile lor); și/sau (ii) nu au încredere în instituțiile cărora trebuie să se adreseze.

[11] Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027(H.G. nr 560/2022); FRA, Second European Union Minorities and Discrimintion Survey, October 2018 (https://ec.europa.eu/knowledge4policy/dataset/ds00141_e)

Cu sprijinul Asociației Terni Godi, am identificat următoarele zone geografice pentru pilotare: Brăila, Buzău, Craiova și Făgăraș. Principalele criterii pentru selecția acestor zone au fost: existenta unui număr mare de persoane aparținând minorității rome care ar putea beneficia de serviciilor parajuristilor; preexistenta unor inițiative de dezvoltare comunitară care sa faciliteze interacțiunea cu comunitatea, ideal prin lideri informali implicați în astfel de inițiative în trecut; în mod ideal, o administrație publică locală deschisă pentru colaborare și interesată de găsirea unor soluții eficiente care să vină în sprijinul comunităților vulnerabile rome. Cooperarea cu administrația publică locală a fost un factor important în cadrul acestui proiect pilot.

În prima parte a proiectului, am făcut o cartografiere preliminară a nevoilor juridice ale comunităților de romi din aceste zone. Echipa de proiect a lucrat cu datele publice disponibile si s-a consultat cu experții, precum și actori locali în acest sens.

O serie de nevoi comune au reieșit din acest proces preliminar de cartografiere:

- Lipsa documentelor de identitate și dificultăți pentru obținerea lor care are ca efect limitarea accesului persoanelor la servicii de sănătate sau la educație
- Lipsa documentelor de proprietate și incertitudine juridică cu privire la proprietate/locuire
- Lipsa locurilor de muncă
- Abandonul școlar și lipsa unui sprijin pentru continuarea educației
- Lipsa educației cu privire la drepturi
- Lipsa locuințelor sociale
- Accesul limitat la beneficii sociale precum pensie, pensie pentru pierderea capacității de muncă, venitul minim garantat
- Accesul limitat la utilități publice – apă, electricitate, încălzire.

Procesul de cartografiere a nevoilor comunităților a fost completat pe parcursul proiectului, în special în după selecția parajuriștilor și stabilirea comunităților specifice unde au oferit asistență.

2.2 Recrutarea și formarea parajuriștilor

Parajuriștii au fost selectați printr-un apel la candidaturi public[12]. Au fost invitați să aplice persoane care întruneau profilul candidatului și care locuiau în sau în apropiere de una din zonele în care s-a implementat proiectul pilot (Craiova, Făgăraș, Brăila sau Buzău).

Profilul candidatului/candidatei:

- Persoane cu vârsta între 18-90+, indiferent de sex, orientare sexuală, religie, dizabilitate
- Persoane respectate de comunitatea în care vor să activeze, care au o relație bună cu comunitate și beneficiază de încrederea membrilor comunității și cunosc deja probleme comunității
- Persoane care locuiesc în sau în apropiere de una din zonele în care va fi implementat proiectul (Craiova, Făgăraș, Brăila și Buzău). Activitatea va presupune deplasarea în comunitate și interacțiunea directă cu membrii acesteia.
- Persoane care au spirit civic, au capacitatea de a organiza și mobiliza oamenii și interes în dezvoltare comunitară
- Persoane interesate să învețe noțiuni teoretice, dar mai ales practice de drept și administrație publică
- Persoane care știu să asculte și comunică eficient, empatice și răbdătoare, atenție la detalii.
- Persoane care au cunoștințe minime de operare ale unui calculator (e-mail, documente Word și Excel)

Procesul de recrutare a parajuriștilor a constat în două etape. Prima etapă a selecției a presupus evaluarea aplicației scrise (un formular online) și un interviu cu o comisie formată din membrii echipei de implementare a proiectului. Interviurile s-au focusat pe experiență candidaților de a fi lucrat la firul ierbii și pe tipurile de probleme de natură juridică cu care se confruntă comunitățile în care doresc să lucreze, informații care au completat procesul de cartografiere a problemelor.

[12] https://expertforum.ro/anunt-de-selectie-parajurist-comunitar-in-romania/

Toate cele șapte (7) persoane selectate după această etapă au fost invitate să participe la sesiuni de formare inițială în București în perioada 12-13 noiembrie și 26-27 noiembrie. Selecția s-a finalizat în luna noiembrie 2022. În final, au fost selectați 7 parajuriști – 6 bărbați și o femeie - care și-au desfășurat activitatea în următoarele comunități specifice:

- Județul Brașov – orașele Făgăraș și Săcele
- Județul Dolj – comuna Malu Mare
- Județul Buzău – municipiul Buzău
- Județul Brăila – municipiul Brăila și comunele Șutești, Viziru, Însurăței, Tichilești și Unirea

Cinci (5) dintre parajuriștii selectați sunt persoane cu experiență considerabilă în a fi lucrat la firul ierbii în proiecte de dezvoltare comunitară sau poziții similare (foști experți locali pe probleme romilor sau activiști locali). Doi (2) dintre parajuriști sunt persoane cu mai puțina experiență care, pe parcursul proiectului, au început să construiască o relație de încredere cu comunitate în care au ales să lucreze pe pentru prima dată. Profilul variat al acestui grup ne-a permis să înțelegem că relația de încredere cu comunitate în care lucrează este o condiție sine qua non pentru succesul parajuristului în comunitate. Astfel că în perspectiva extinderii proiectului pilot în mai multe comunități, parajuriștii recrutați trebuie să beneficieze de resurse pentru construirea acestei relații atât în formarea lor inițială și continuă, cât și la firul ierbii.

Parajuriștii selectați au participat la **două sesiuni de formare inițială** în București și de sprijin continuu pe parcursul implementării proiectului telefonic, cât și la firul ierbii. În cadrul sesiunilor inițiale de formare parajuriștii au împărtășit experiența anterioară, cu accent pe bune practici și soluții inovative pentru rezolvarea unor probleme. Aceste sesiuni ne-au permis să identificăm principalele categorii de probleme cu care se confruntă comunitățile rome în care parajuriștii lucrează și să prioritizăm câteva dintre aceste categorii pentru următoarea etapă a proiectului. Împreună cu parajuriștii am construit apoi planurile de acțiune pentru fiecare comunitate specifică în parte – tipurile de probleme abordate, activitățile pe care intenționează să le utilizeze, resursele și contactele de care deja dispun și alte resurse necesare.

O componentă importantă a sesiunilor de formare inițială a fost combaterea discriminării și relația cu administrația publică locală. Parajuriștii au participat la o sesiune comprehensivă despre formele de discriminarea și instrumentele practice pe care le au la dispoziție pentru a documenta, raporta și îndrepta cazurile de discriminare întâlnite de în munca lor. De asemenea, au participat la o sesiune despre construirea de canale de comunicare cu administrația publica locală și centrală în jurul problemelor/subiectelor cu miză pentru comunitățile în care lucrează.

Parajuriștii au beneficiat și de formare continuă și sprijin tehnic din partea echipei de proiect și a experților pe parcursul proiectului. În cadrul întâlnirilor lunare online echipa de proiect a ținut o evidența a cazurilor preluate și rezolvate de parajuriști și a oferit asistență specializată și îndrumare pentru temele și cazurile mai dificile. Parajuriștii au raportat lunar în scris progresul făcut, fapt ce ne-a permis să colectăm date cantitative și calitative cu privire la sprijinul oferit de aceștia.

2.3 Asistență oferită de parajuriști la firul ierbii

Parajuriștii recrutați au oferit asistență la firul ierbii membrilor comunităților în perioada ianuarie-iunie 2023. În cele șase (6) luni de activitate, parajuriștii au avut în principal două tipuri de intervenții: **informarea membrilor comunității cu privire la rolul parajuristului** și **oferirea de asistență pentru rezolvarea unei probleme specifice**.

În prima etapă, parajuriștii au informat membrii comunității despre rolul parajuristului. Activitățile de informare în comunitatea le-a permis parajuriștilor să cunoască membrii comunității și să afle care sunt problemele de natură juridică cu care se confruntă. Pentru parajuriștii cu mai puțină experiență, această etapă a fost esențială pentru a cunoaște comunitatea și a crea un spațiu sigur, construind încet o relație de încredere cu membrii comunității. Nu de puține ori membrii comunității au avut experiențe în care au început demersuri pentru rezolvarea problemelor însă au abandonat din lipsă de resurse (financiare, informații), dar și din lipsa de sprijin și încredere în autoritățile publice cu care au interacționat. Așadar, parajuriștii au făcut eforturi pentru a explica rolul parajuristului și pentru a construi încredere. Parajuristul trebuie să poată stabili o relație de încredere

cu beneficiarul și să traducă pentru acesta în limbaj adecvat procesul pe care îl are de parcurs. În acest proces, parajuristul educă membrii comunității despre drepturile pe care le au și procedurile pe care trebuie să le parcurgă pentru a avea acces la aceste drepturi.

Asistența oferită de parajuriști a constat în principal în următoarele tipuri de activități:

- Discuții cu beneficiarii pentru a înțelege și încadra problema cu care se confruntă. Identificarea cadrului legislativ aplicabil. Acolo unde a fost posibil, parajuristul a colectat documentele necesare pentru documentarea problemei
- Identificarea pașilor ce trebuie urmați pentru rezolvarea problemei, cu sprijin din partea echipei de proiect, acolo unde situația era mai complicată. Contactarea autorităților publice competente pentru a confirma procesul ce trebuie urmat și solicitarea de informații suplimentare. Acolo unde a fost nevoie, prin intermediul echipei de proiect, am identificat avocați care să demareze acțiuni în instanță. Parajuriștii au intermediat relația dintre avocat și beneficiar, furnizându-i-i avocatului documentele și faptele despre caz.
- Traducerea în limbaj adecvat a informațiilor cu privire la pașii ce trebuie urmați și obținerea acordului beneficiarilor cu privire la continuarea procedurii
- De cele mai multe ori, parajuriștii i-au sprijinit pe beneficiari în întocmirea documentației și completarea formularelor/cererilor necesare și i-au însoțit fizic pentru depunerea documentelor și interacțiunea cu autoritățile publice
- Urmărirea progresului procedurilor administrative sau judiciare

Parajuriștii au oferit asistență membrilor comunității mergând la firul ierbii, în principiu din ușă în ușă și telefonic. Odată cu preluarea primelor cazuri, informația s-a răspândit rapid și parajuriștii au început să fie contactați telefonic de către cei care aveau nevoie de ajutor. Parajuriștii nu au beneficiat de un sediu/birou unde să ofere asistență, cu câteva excepții în care au putut utiliza resurse deja existente în comunitate pentru întâlniri.

Parajuriștii au raportat demersurile făcute cu privire la cazurile preluate lunar, în scris, furnizând detalii despre problemele specifice si demersurile făcute. Rapoartele lunare

scrise ne-au permis sa colectam date cantitative si calitative cu privire la asistenta oferita de parajuriști. Echipa de proiect a avut întâlniri online lunare cu parajuriștii pentru a discuta progresul in cazurile preluate si cazurile nou apărute.

În plus, echipa de proiect a făcut vizite de monitorizare in fiecare dintre zonele in care au lucrat parajuriști. De asemenea, acolo unde a existat deschidere, am interacționat cu administrația publica locala pentru a reitera impactul parajuristului in comunitate ca mecanism de sprijin atât pentru membrii comunității, dar si pentru autoritățile locale care de cele mai multe ori nu dispun de resursa umana necesare si expertiza pentru sprijinirea in mod eficient a acestora.

Nu în ultimul rând, în cadrul proiectului, parajuriștii au organizat diferite evenimente la nivel local cu privire la cele mai frecvente probleme întâlnite. Aceste evenimente au reunit in general instituții publice locale (CL, Primărie, Inspectoratul școlar județean, mediatori, birouri de evidenta a populației etc.) si alți actori de la nivel local pentru a discuta despre posibile soluții pentru problemele cu caracter sistem pe care le întâlnesc si care si-ar putea găsi rezolvarea mai rapid si mai eficient prin intervenția administrației publice.

O provocare a proiectului pilot a reprezentat-o durata relativ scurtă a activității de asistență oferită de parajuriști la firul ierbii, în special în comunitățile cu care parajuriștii nu lucraseră până la acest proiect întrucât este nevoie de timp pentru construirea unei relații de încredere cu membrii comunității, dar și cu autoritățile publice locale. În plus, multe dintre cazurile preluate nu au fost soluționate în cele 6 luni de proiect, ci au continuat și după ce proiectul s-a terminat. Soluția pe care am găsit-o a fost să continuăm să lucrăm împreună - parajuriștii și echipa de proiect – pentru a continua să oferim sprijin lucrând în aceste comunități și după încheierea proiectului.

3. Impactul proiectului

3.1 Date statistice

În cele șase (6) luni de activitate, cei șapte (7) parajuriști comunitari recrutați au oferit asistență pentru 517 persoane pentru rezolvarea unor probleme de natură juridică. Datele

din prezenta secțiune reflectă activitatea parajuristilor în perioada ianuarie - august 2023. Deși componenta de asistență din proiect s-a încheiat în luna iunie 2023, o parte dintre parajuriști au continuat să ofere asistență și în perioada iulie-august 2023. Peste 655 de persoane din comunitățile selectate au fost informate cu privire la rolul parajuristului și 517 persoane au primit asistență in rezolvarea unor probleme. Rolul activității de informare a fost de a intra în contact cu cât mai mulți membri ai comunității și de a-i familiariza pe aceștia cu activitatea parajuristului. Aproximativ 61% din cei informați au fost ulterior asistați de parajuriști în rezolvarea unei probleme.

Datele cu privire la beneficiari au fost colectate de echipa de proiect prin intermediul parajuriștilor. Fiecare parajurist a raportat echipei de proiect cu privire la progresul înregistrat lunar. Pentru fiecare persoana informată/asistată, parajuriștii au completat manual un formular care includea date despre beneficiar și despre problema cu privire la care li s-a solicitat asistență. Aceste informații au fost procesate apoi de echipa de proiect pentru a genera o serie de analize statistice. Menționăm că p parte din cazurile preluate de parajuriști nu figurează în aceste analize pentru că au fost beneficiari pentru care colectarea datelor și semnarea unui formular i-ar fi descurajat din a solicita sprijinul parajuristului. In astfel de situații am decis ca e mai important ca persoana să beneficieze de sprijin pentru rezolvarea problemei.

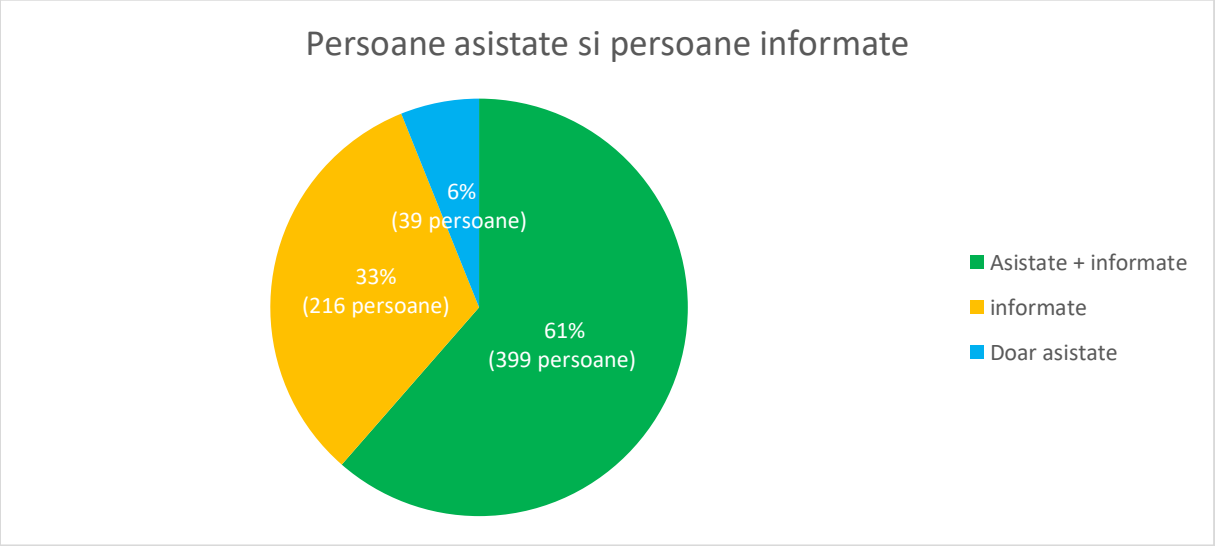

Activitatea de informare s-a desfășurat în principal în prima parte a proiectului pentru a facilita accesul parajuristilor la comunitate și pentru a crea o relație de încredere cu membrii comunității. Pe măsura ce parajuriștii au început să ofere asistență pentru rezolvarea unor probleme, beneficiarii au răspândit mai eficient informații despre rolul și serviciile parajuriștilor printre ceilalți membrii ai comunității. Graficul de mai jos demonstrează ca în a doua jumătate a proiectului parajuriștii s-au concentrat pe a oferi asistență.

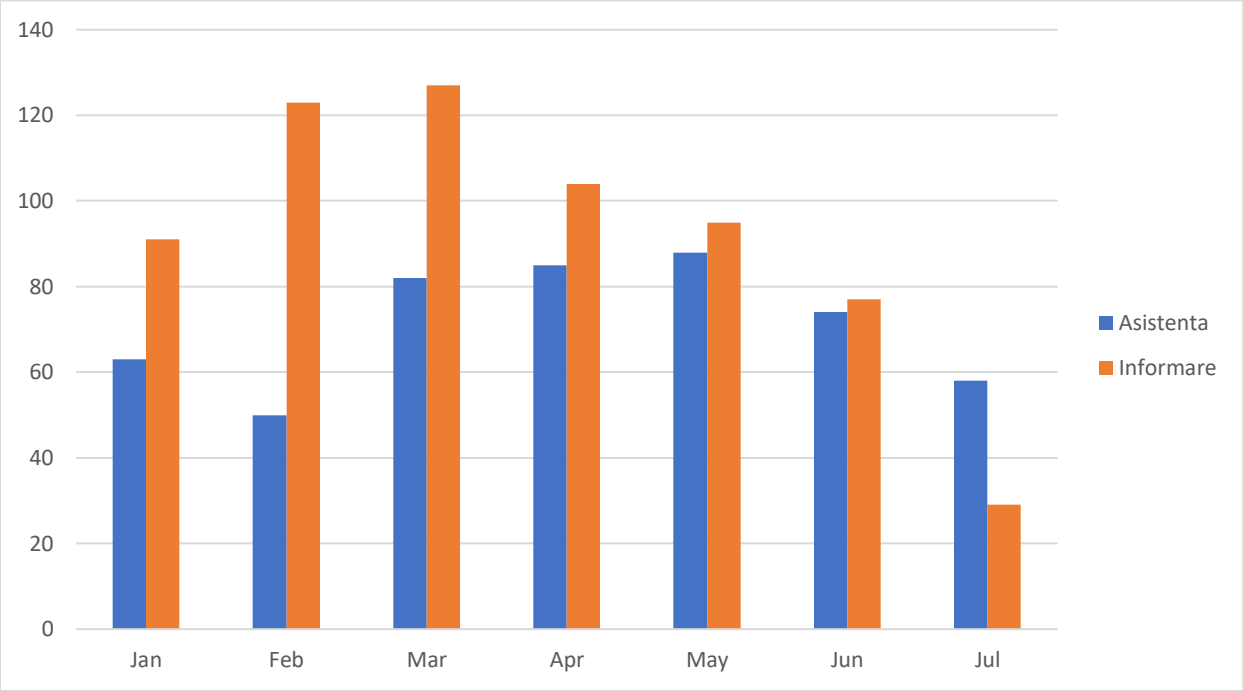

Cele mai frecvente tipuri de probleme pentru care parajuriștii au oferit asistența au fost: **obținerea actelor de identitate** (25%); **obținerea actelor de proprietate** (32%); **accesul la locuințe sociale/din fondul locativ** (21%); **accesul la servicii sociale** (8,5%); **probleme legate de dreptul familiei** (8%); **accesul la educație** (2%); **probleme legate de dreptul muncii** (1%); **alte tipuri de probleme** (2,5%).

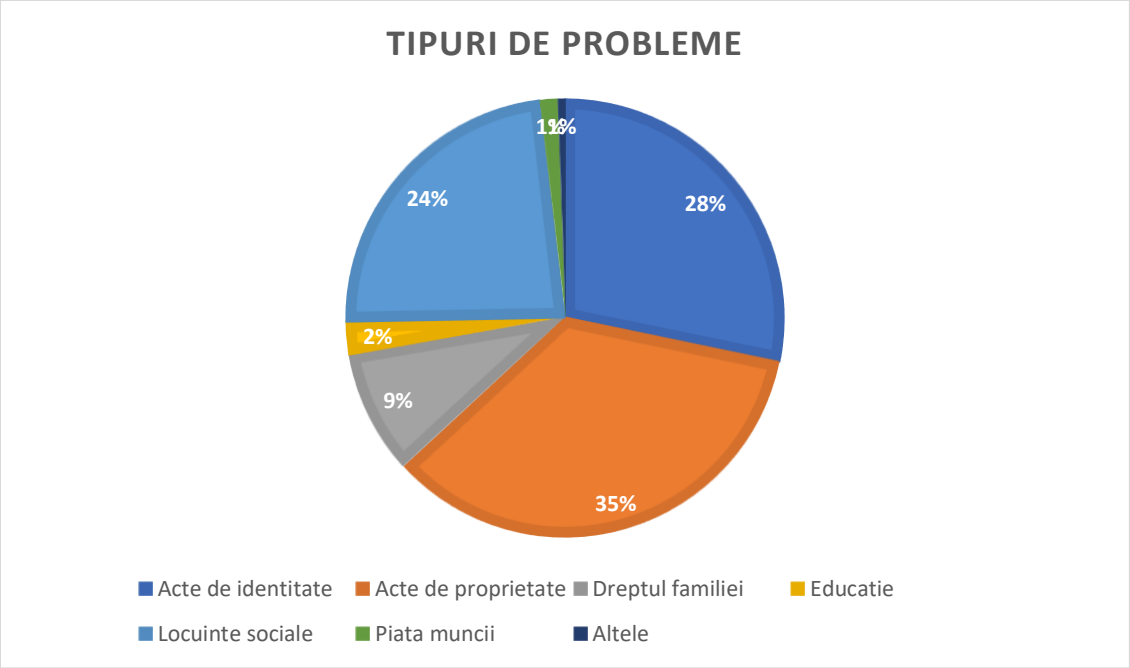

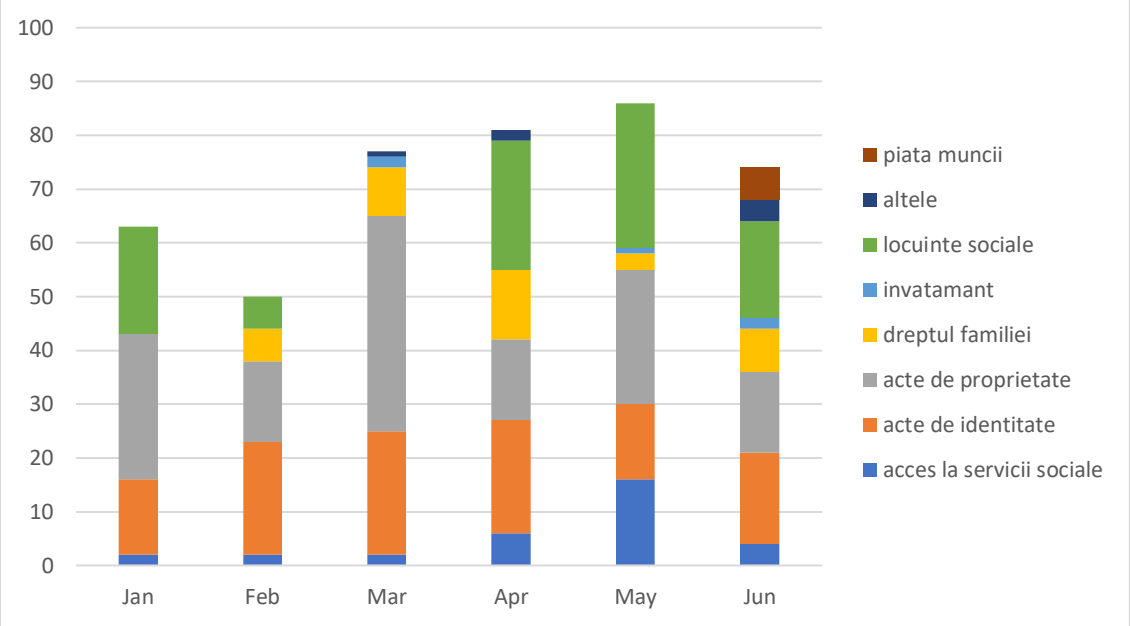

Cu privire la beneficiari, datele colectate arată că au fost un număr relativ egal de bărbați și femei care au accesat serviciile parajuriștilor. Datele defalcate pe tipuri de probleme nu indică o tendință diferită.

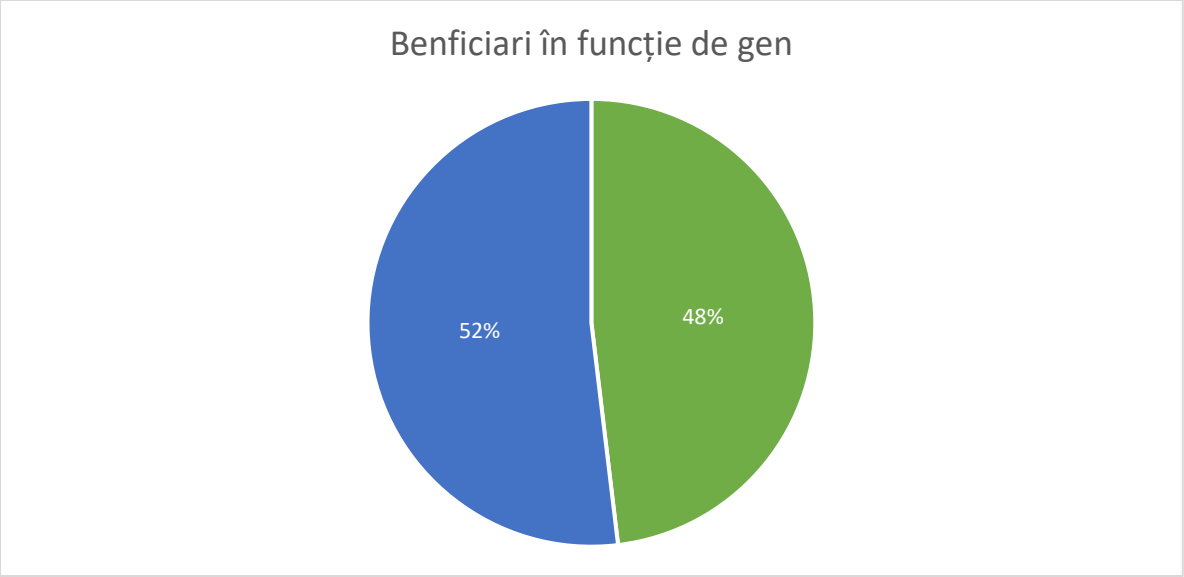
Benficiari în funcție de gen
52%
48%

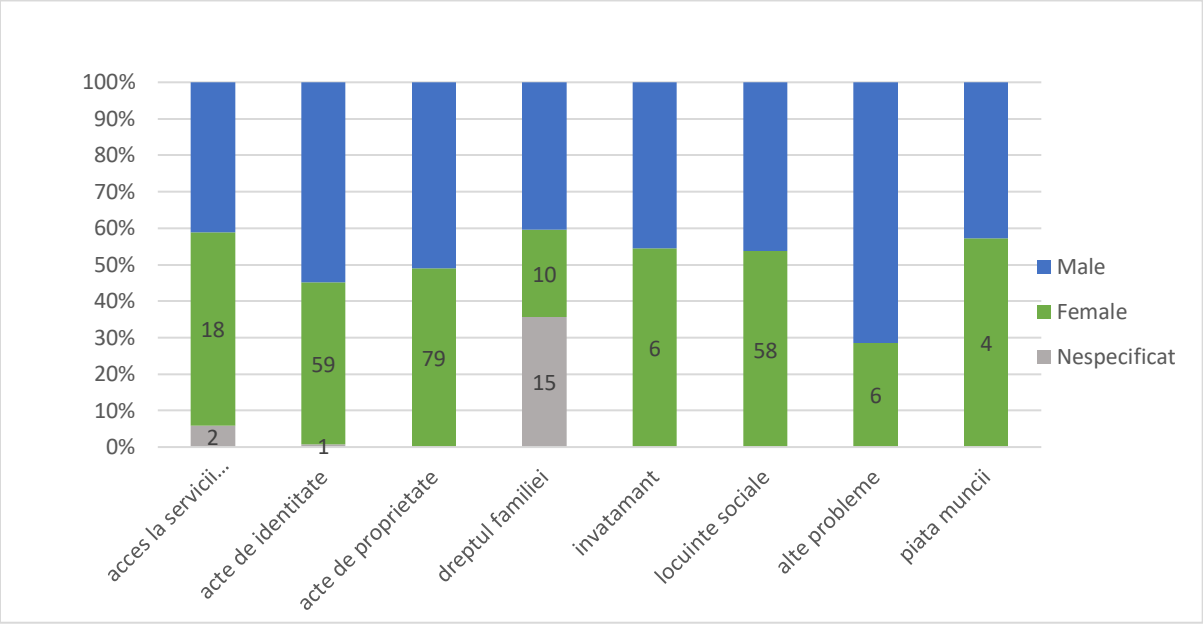
100%
90%
80%
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
18
2
59
1
79
10
15
6
58
6
4
Male
Female
Nespecificat
acces la servicii...
acte de identitate
acte de proprietate
dreptul familiei
invatamant
locuinte sociale
alte probleme
piata muncii

4. Categorii de probleme și studii de caz

4.1 Obținerea actelor de proprietate și legalizarea proprietății

Lipsa actelor de proprietate este o problemă istorică și afectează în special comunitățile de romi din România, cu impact major asupra calității vieții acestora și accesului la servicii publice. Persoanele care locuiesc în așezări informale de cele mai multe ori nu dețin niciun document de proprietate sau dețin documente de proprietate incomplete. Situația juridică a terenului sau imobilului în care locuiesc este de multe ori complicată suplimentar de situația juridică incertă a zonei în care se afla locuința/terenul.

Unele din autoritățile publice locale fac eforturi pentru găsirea unor soluții, însă resursele limitate (financiare, expertiză, sprijin politic) fac ca aceste probleme să rămână de cele mai multe ori nerezolvate ani la rând, vulnerabilizând și mai mult comunitățile respective. Cel mai grav însă, lipsa documentelor de proprietate face imposibilă sau foarte dificilă obținerea actelor de identitate – cartea de identitate este condiționată de furnizarea de documente pentru dovada domiciliului.

În acest domeniu, parajuriștii comunitari au oferit sprijin persoanelor din comunitate în relația cu autoritățile publice locale în special pentru a obține informații cu privire la situația juridica a terenurilor sau locuințelor, precum și despre demersurile făcute de autorități pentru intrarea în legalitate. În municipiul Făgăraș, parajuriștii, cu sprijinul autorităților publice locale, au identificat o procedură prin care într-un cartier, persoanele care nu dețin documente de proprietate, pot obține documente de identitate prin eliberarea unei adeverințe de la Registrul agricol.

4.2 Obținerea documentelor de stare civilă

Dovada domiciliului pentru eliberarea cărții de identitate

Doamna A.B. a solicitat sprijinul parajuristului pentru a-și putea schimba cartea de identitate care expirase de 3 luni. Locuința pe care o ocupă face parte din **așezările informale** ale municipiului Făgăraș, cartierul Galați pentru care nu are documentele de proprietate necesare pentru a obține cartea de identitate. Parajuriștii au solicitat o adeverință de la Registrul Agricol din cadrul Primăriei municipiului Făgăraș care să ateste faptul că persoana mai sus menționată locuiește acolo și că locuința este înregistrată in evidențele Primăriei Municipiului Făgăraș (Serviciul Taxe si Impozite). A fost întocmit dosarul aferent pentru a depune solicitarea în vederea eliberării unei noi cărți de identitate – completarea și depunere unei cereri de către A.B, desfășurarea unei anchete sociale de către o comisie formată din reprezentanți de la Direcția pentru Asistență Socială, Poliția Locală și Registrul Agricol etc. Doamnei A.B. i-a fost astfel eliberat o nouă carte de identitate.

Persoanele care nu au documente de stare civilă (certificate de naștere, carte de identitate) nu există din perspectiva instituțiilor publice și nu pot avea acces la cele mai multe drepturi și servicii publice. De exemplu, nu pot avea acces la servicii medicale, cu excepția celor de urgență, nu pot fi înrolați în sistemul public de educație, nu pot avea acces la diferitele tipuri de beneficii sociale. Lipsa dovezii domiciliului sau reședinței în cazul celor care locuiesc în așezări informale face foarte dificilă obținerea unei cărți de identitate.

Parajuriștii au oferit sprijin pentru obținerea documentelor de identitate în aproximativ 129 de cazuri. Parajuriștii au ajutat oamenii în special cu pregătirea documentelor pentru obținerea cărții de identitate, fapt ce arată că lipsa informațiilor ușor accesibile despre acest proces este un impediment real pentru comunitățile vulnerabile. Parajuriștii au oferit sprijin și pentru obținerea altor documente – certificat de naștere sau transcrierea unor documente emise de autoritățile publice din străinătate. Cele mai complicate cazuri au fost ale persoanelor majore care nu dețineau niciun fel de act de identitate – certificat de naștere sau carte de identitate.

Tipuri de cazuri privind obținerea actelor de identitate:

- Parcurgerea procedurii administrative de obținere a cărții de identitate când persoana avea toate documentele necesare
- Înregistrarea tardiva a nașterii pe cale administrativă
- Înregistrarea tardiva a nașterii pe cale judiciară
- Transcrierea certificatelor de naștere din străinătate
- Obținerea certificatelor deces din străinătate

Lipsa certificatelor de naștere se datorează în principal faptului că părinții nu știu sau nu pot (din diverse motive) să obțină certificat de naștere pentru noul-născut. Legislația din România permite astăzi o procedură administrativă pentru înregistrarea tardivă a nașterii, fără a mai fi nevoie de sesizarea instanței. Cu toate acestea în lipsa unor eforturi de informare a persoanelor care ar beneficia de această procedură și de sprijin în parcurgerea procedurilor administrative, există încă foarte multe persoane care nu au certificat de naștere, inclusiv după ce au împlinit 18 ani.
De asemenea, parajuriștii au sprijinit familii cu privire la transcrierea certificatelor de naștere din străinătate. Fără parcurgerea acestei proceduri, certificatul de naștere nu este recunoscut în România și nu permite înregistrarea copilului în sistemul public de sănătate sau de educație.

Înregistrarea tardivă a nașterii unei persoane majore

A.M. în vârstă de 18 ani, nu a deținut niciodată un document de stare civilă (certificat de naștere și carte de identitate). S-a născut în municipiul Sibiu, dar părinții nu i-au înregistrat nașterea la Direcția pentru evidența populației. În primă fază, parajuristul a încercat să obțină înregistrarea tardivă a nașterii pe **cale administrativă**. A.M. a fost îndrumat către spitalul unde s-a născut pentru a solicita **eliberarea unui certificat medical constatator al născutului viu**. Pentru că numele mamei din acest certificat este incorect, nu s-a putut solicita înregistrarea tardivă a nașterii pe cale administrativă, ci a fost nevoie să fie înaintată acțiune în instanță pentru înregistrarea tardivă a nașterii, cu sprijinul unui avocat. Acțiunea a fost depusă în aprilie 2023 la judecătoria mun. Făgăraș. Instanța a respins în noiembrie 2024 acțiunea depusă și a direcționat reclamantul să se adreseze Direcției de Evidență a Populației pentru înregistrarea tardivă a nașterii pe cale administrativă, deși Direcția Județeană de Evidență a Populației i-a transmis beneficiarului A.M să se adreseze instanței. Astfel, după un an și jumătate de la intentarea acțiunii, nu este clar care este procedura pe care trebuie să o urmeze A.M pentru înregistrarea tardivă a nașterii. Cu sprijinul parajuristului, A.M va depune apel împotriva deciziei instanței de fond.

Cazul copilului fără prenume

În 2012, beneficiara G.M. a născut un copil în Germania, însă nu a putut obține certificatul de naștere al copilului. Aceasta era despărțită în fapt de soțul ei, care nu este tatăl copilului, dar în baza prezumției de paternitate acesta figura ca tatăl copilului pe certificatul medical constatator din maternitate. Conform legislație germane, stabilirea prenumelui copilului este condiționat de existența acordului ambilor părinți. Acest lucru nefiind posibil, autoritățile germane au eliberat un document provizoriu fără prenumele copilului, doar cu numele de familie.

În România, mama a făcut numeroase demersuri pentru transcrierea certificatului de naștere din străinătate, fără succes. I-a fost solicitat sprijinul Direcției Județene de Evidență a Populației care le-a comunicat că autoritățile germane au condiționat completarea certificatului de naștere de existența acordului ambilor părinți înscriși în actualul certificat cu privire la prenume, de dovada împuternicirii mamei în acest sens, sau de dovada tăgăduirii paternității. În 2017, mama minorului obținuse divorțul de soțul acesteia, tatăl în acte al copilului, dar hotărârea de divorț nu s-a pronunțat cu privire la minor întrucât acesta nu avea certificat de naștere. Astfel, mama era în imposibilitatea de a face dovada exercitării autorității părintești asupra copilului.

Mama a intentat mai multe acțiuni în instanță: modificare act de stare civilă, înregistrarea tardivă a nașterii, exercitarea autorității părintești și stabilirea domiciliului minorului. Toate acțiunile au fost respinse, pe motiv că instanța nu are competența să modifice un act emis de autoritățile germane, și/sau pentru că părinții nu au depus la dosar un certificat de naștere valid (pe care încercau să îl obțină).

În tot acest timp, minorul nu a putut beneficia de nicio formă de protecție, contrar principiului interesului superior al copilului.

În 2022, când părinții au apelat la parajurist pentru a-i sprijini în rezolvare problemei, copilul, în vârstă de 10 ani, nu avea niciun document de identitate. Mai mult, deși avea

o problemă de sănătate cronică, fără acte de identitate, el nu a putut beneficia de serviciile sistemului public de sănătate (în afara de cele de urgență) sau orice altă formă de protecție socială.

Cu sprijinul Expert Forum, parajuristul a solicitat în mai 2024 o opinie în scris de la Direcția Generală pentru Evidența Populației. În răspunsul scris, Direcția Generală pentru Evidența Populației a indicat o procedură administrativă prin care aceste lipsuri pot fi suplinite printr-o declarație pe proprie răspundere a mamei, în virtutea interesului superior al copilului, conform art. 100 alin. (1) lit. d) din HG 255/21.03.2024 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă.

"(...) apreciem faptul că mama copilului, în calitate de reprezentant legal al acestuia, poate prezenta la dosarul de transcriere o declarație autentificată sau dată în fata ofițerului de stare civilă care va înregistra cererea din care să rezulte aspectele cu privire la componenta prenumelui copilului (în concordanță cu titlu de călătorie eliberat minorului), precum si a faptului că nu poate prezenta si o declarație a tatălui copilului în acest sens" (Răspunsul Direcției Generale de Evidență a Populației)

În urma răspunsului, Direcția Județeană de Evidență a Populației a aplicat procedura indicată și a emis certificatul de naștere al minorului, după aproape 10 ani. Direcția Județeană ar fi putut să solicite această opinie scrisă de la Direcția Generală pentru Evidența Populației, dar a omis să o facă timp de 10 ani, în detrimentul copilului și familiei lui.

4.3 Accesul la locuire

Din perspectiva administrațiilor publice locale, accesul la locuințe sociale în România este un subiect sensibil pentru că raportat la nevoie (câte persoane au nevoie de locuințe sociale în România), numărul de locuințe sociale disponibile este foarte mic. Marea majoritate a orașelor și municipiilor din România dispun în prezent de locuințe din fondul locativ, categorie distinctă de conceptul de locuințe sociale (în termen de calitate, accesibilitate, standard de calitate). Însă chiar și accesul la locuințele din fondul locativ este o mare problemă prin prisma reglementărilor la nivel local – regulamentele adoptate de consiliile locale privind alocarea locuințelor din fondul locativ. Mai multe municipalități din România au fost sancționate în ultimii ani pentru modul discriminatoriu de reglementare a acestor regulamente. Începând cu 2016, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), fie ca răspuns la petiții primite, fie ca urmare a unor investigații realizate din propria inițiativă, a sancționat în mod repetat autoritățile publice locale care în regulamentele adoptate pentru repartizarea locuințelor au inclus criterii care generau discriminare sau care nu țineau cont de situații de discriminare pre-existente. Astfel, decizii definitive de sancționare a unor consilii locale din Cluj, Reghin, Alba au fost date de Curtea de Apel Cluj sau de Curtea de Apel Alba și menținute de Înalta Curte de Casație și Justiție. În hotărârile judecătorești care mențin sancțiunea amenzii aplicată consiliilor locale și obligă la elaborarea de noi regulamente privind repartizarea locuințelor din fondul locativ, instanțele subliniază caracterul discriminator al criteriilor de ierarhizare adoptate de acestea. În special, instanțele au considerat ca fiind discriminatorii criteriile care prioritizează acordarea de locuințe persoanelor care au un nivel educațional superior sau celor care au venituri salariale în baza unor contracte de muncă.

În cadrul acestui proiect, parajuriștii au lucrat să sprijine persoanele să parcurgă procedura de solicitare a unei locuințe din fondul locativ. În același timp, parajuriștii au contribuit în procesul de adoptare de către Consiliul Local Făgăraș a unui Regulament de alocare a locuințelor din fondul locativ care să fie echitabil și să vină în sprijinul celor mai vulnerabili. Din perspectiva proiectului pilot, a fost a doua cea mai întâlnită problemă, cu 142 de cazuri pentru care a fost solicitat sprijinul parajuriștilor.

Regulamentul privind alocarea locuințelor din fondul locativ al municipiului Făgăraș

Primăria Municipiului Făgăraș a inițiat la începutul anului 2023 o propunere pentru un nou de Regulament privind alocarea de locuințe din fondul locativ care prevedea criterii de alocare a locuințelor contrare standardelor stabilite de către CNCD. Astfel, conform proiectului de Regulament, o persoană cu studii superioare era punctată pe grila de evaluare cu mai multe puncte decât o persoană fără studii, deși cea din urmă este evident mai vulnerabilă. Prioritizarea celor cu studii superioare în defavoarea celor fără studii este discriminatorie și contravine scopului normei de protecție. Acesta e unul dintre motivele care a dus la desființarea hotărârilor consiliilor locale din Reghin, Alba, Cluj[13]. În mod similar, familia monoparentală era punctată pe grila de evaluare cu mai puține puncte decât o familie cu doi părinți, deși, în mod evident, familia monoparentală este mai vulnerabilă.

Parajuriștii și echipa de proiect s-au implicat într-un proces de advocacy pentru a convinge instituțiile competente să modifice proiectul depus și să introducă criterii de alocare conforme cu standardele CNCD. Am avut întâlniri bilaterale atât cu Primăria Municipiului Făgăraș, cât și cu Consiliul Local Făgăraș pentru a explica de ce criteriile sunt discriminatori.

După ce a parcurs etapele procesului de consultare publică și a înglobat propunerile substanțiale de modificare propuse de parajuriști, cu sprijinul echipei de proiect i, regulamentul, în forma adoptată, consacră expres următoarele principii:

- **principiul transparenței** - locuinţele se repartizează și se închiriează pe baza listei de priorități, în condiţiile prevăzute de lege;
- **principiul obiectivului major** – administrarea locuințelor din fondul locativ de stat aparținând domeniului public și privat al municipiului care constituie un obiectiv major, de interes local pe termen lung, al administrației publice locale;
- **principiul egalităţii și nediscriminării** - accesul liber și neîngrădit la locuinţe este un drept al fiecărui cetățean care îndeplinește condițiile prevederilor legale în materie. În același timp, accesul nediscriminatoriu la locuințe presupune și ca în repartizarea, închirierea, schimbul de locuințe din fondul locativ al municipiului Făgăraș să se ia în considerare experiența de discriminare sau de marginalizare,

[13] Mai multe detalii despre accesul la locuire și practica CNCD în acest domeniu pot fi citite în "Policy Brief – Cum adoptă consiliile locale regulamentele privind allocate de locuințe din fondul locativ?".

nevoile specifice ale anumitor persoane, pentru a preîntâmpina cazurile de discriminare indirectă.

Prin Hotărârea nr. 136 din 3 mai 2023, Consiliul Local al Municipiului Făgăraș a adoptat Regulamentul privind repartizarea, închirierea, schimbul și administrarea locuințelor din fondul locativ aparținând domeniului public și privat al Municipiului Făgăraș. Acest regulament este un caz de bună practică pentru alte administrații publice locale din România pentru că respectă standardele CNCD și asigură un acces nediscriminatoriu la locuințele din fondul locativ, protejându-i pe cei mai vulnerabili.

5. Concluzii

1. Este nevoie de o cartografiere a problemelor juridice care afectează comunitățile vulnerabile. Exercițiul de cartografiere va identifica principalele tipuri de probleme de natură juridică cu care se confruntă comunitățile vulnerabile în general, dar și problemele specifice ale anumitor grupuri vulnerabile sau regiuni geografice. De asemenea, acest exercițiu este necesar pentru a putea identifica cele mai eficiente instrumente pentru rezolvarea acestor probleme, fie că acestea există deja sau că este nevoie de crearea unora noi. În cadrul proiectului pilot, Expert Forum a cartografiat nevoile comunităților implicate în proiect și am identificat deja o serie de probleme sistemice care afectează comunitățile rome din diferite arii geografice ale țării – lipsa actelor de proprietate și de identitate, accesul la locuire.

2. Comunitățile vulnerabile au nevoie de asistență la firul ierbii pentru a rezolva cele mai multe probleme juridice cu care se confruntă. Modelul parajuristului comunitar s-a dovedit a fi foarte eficient pentru rezolvarea multor probleme juridice pe care le întâmpină aceste comunități. Pe de-o parte pentru că parajuristul comunitar construiește o relație de încredere fără de care nu ar avea acces la problemele comunității. Apoi, sprijinul oferit de parajuriști este eficient pentru că majoritatea își găsesc rezolvarea în afara instanței. Comunitățile vulnerabile nu au acces la informații despre drepturile lor și procedurile pe care trebuie să le parcurgă. Astfel, parajuristul facilitează acest acces și apoi îi sprijină în interacțiunea cu administrația publică pentru rezolvarea problemei, mai ales când întâmpină provocări. Sprijinul parajuriștilor în acest proces este esențial pentru creșterea capacității membrilor comunități de a-și cere drepturile și pentru a deveni parte din procesul de decizie publică. Este nevoie ca rețeaua de parajuriști să fie extinsă la nivelul mai multor comunități din România în viitor.

3. Experiența implementării proiectului pilot ne-a arătat că schimbul de bune practici între parajuriștii comunitari este foarte valoros pentru identificarea de soluții practice. Parajuriștii facilitează de multe ori comunicarea dintre diferite instituții publice sau compartimente diferite ale aceleiași instituții, fapt care le permite să identifice de multe ori soluții noi și eficiente pentru probleme frecvente în comunitate. Parajuriștii au putut împărtăși soluțiile identificate în comunitatea lor care, de multe ori, au putut fi

ușor aplicate de ceilalți parajuriști în comunitățile lor. Dezvoltarea rețelei și facilitarea întâlnirilor constante în cadrul rețelei de parajuriști face posibil transferul de bune practici și soluții și consolidarea expertizei acestora.

4. Parajuriștii comunitari au nevoie de instrumente de formare care să explice în limbaj ușor accesibil pașii pe care trebuie să îi urmeze pentru rezolvarea celor mai frecvente probleme de care se lovesc membrii comunității. În cadrul proiectului pilot am dezvoltat instrumente care să traducă limbajul juridic și legislația stufoasă în limbaj ușor accesibil pașii pentru rezolvarea celor mai frecvente tipuri de probleme. Împreună cu parajuriștii am identificat cele mai frecvente probleme și am dezvoltat împreună fișe care explică pas cu pas procedura de soluționare pentru înregistrarea tardivă a nașterii, schimbarea administrativă a numelui, obținerea ajutorului pentru pierderea capacității de muncă. Fișele incorporează cadrul legislativ și experiența practică a parajuriștilor. În perspectiva extinderii rețelei de parajuriști, astfel de instrumente sunt foarte necesare în procesul de formare al parajuriștilor. Mai mult, aceste fișe sunt o resursă foarte utilă pentru câștigarea încrederii comunității prin rezolvarea rapidă și eficientă a unor probleme relativ simple dar foarte des întâlnite. Fișele servesc și pentru informarea potențialilor beneficiari, dar și pentru formarea persoanelor resursă de la nivelul comunităților vulnerabile care oferă spirijin acestora – parajuriști, mediatori, experți pe probleme romilor, asociații specializate.

5. Multe dintre problemele care afectează aceste comunități sunt probleme sistemice și dincolo de soluțiile individuale pe care parajuriștii le găsesc, este nevoie de sprijin și voință politică pentru rezolvarea pe termen lung a unora dintre ele. Prezența parajuristului în aceste comunități face mai ușor procesul de cartografiere a acestor probleme și de creștere a vizibilității acestor probleme sistemice. Faptul că parajuristul nu este dependent de autoritate publică locală îi dă libertatea să poată vorbi despre aceste probleme și să se implice în eforturi de advocacy pentru găsirea unor soluții permanente și echitabile pentru aceste comunități.